

безэквивалентной лексики английского на русский язык. http://revolution.allbest.ru/languages/00245825_0.html (дата обращения 29.01.20). 8. Перевод безэквивалентной лексики. inyaz.bobrodobro.ru (дата обращения 29.01.20).

Ольга Косович
м. Тернопіль, Україна

Лексичні заміни як основний спосіб перекладу гри слів у французькій мові

The article deals with the peculiarities of language game in French language. The author emphasizes that the language game is based on the idiomatic expressions and syntactic constructions. Therefore, there is a double problem for non-French speaking reader, who comes into contact with an aspect of the culture of the other language. First, it is the recognition and understanding of the game of words, and, secondly, it is an acceptable translation of the words into native language.

Keywords: language play, game of words, French language, culture-specific vocabulary, homophone.

Мовна гра є поширеним явищем в медійних текстах і особливо застосовується в назвах щоденних газетних статей таких журналів, як *Libération*, *Le Canard enchaîné*, де мовна гра ґрунтується на стійких висловлюваннях і фіксованих синтаксичних конструкціях. Ми стикаємося з подвійною проблемою для нефранкомовного читача, який вступає в контакт з аспектом культури іншої мови. По-перше, це розпізнавання і розуміння гри слів, і, по-друге, це прийнятний переклад гри слів на свою мову.

Аналіз зібраного матеріалу показав, що всі каламбури, які стосуються медійного дискурсу, можна, згідно з класифікацією С.М. Влахова і С.В. Флоріна, розділити на дві основні категорії: лексичні та фразеологічні. Предметом цього дослідження є наявність гри слів у французькій пресі, рекламі і специфіка її перекладу. Незалежно від визначення, складне словосполучення завжди має подвійне значення і змушує читача відмовитися мислити поверхнево і шукати інше значення, «приховане за словами». Існують різні види гри слів, коли ми використовуємо деякі слова, які відхиляються від їх прямого значення. Численні приклади гри слів ґрунтуються на неявному посиланні на подвійне значення, чи то проста складова одиниця, стійке поєднання, прислів'я або відомі цитати з промови,

книги, фільму або пісні, відома всім історична подія і т.д. Так само, як ми можемо говорити про спотворення прислів'їв, можна говорити про виникнення гри слів при спотворенні стійких сполучень, де будь-яка гра слів – це ігровий натяк, що ґрунтується на подвійності значення.

Ми можемо помітити суттєву різницю між грою слів в літературних текстах і в пресі. Анаграми, акровірші, вірші на задані рими (буріме), телескопні слова, римовані вірші (римуються в сукупності) і різні гостроти мають радше поетичний вплив. Тоді як в пресі або рекламі такі навмисні маніпуляції зі словами не мають ні тієї ж мети, ні того ж ефекту. В даному дослідженні ми звернемо увагу на інші форми гри слів, які ґрунтуються на вирішенні єдиної загадки, і які є самостійними одиницями і не співвідносяться з текстом. Представлені нижче заголовки були взяті в якості ілюстрацій з каталогу «першої шпальти» газети *Libération* упродовж останніх років. Таким чином ми можемо простежити, які стилістичні засоби були взяті як «похідні/твірні» для назв заголовку. Приклади будуть згруповані за принципом, що запускає гру, а не згідно основі, на якій вона застосовується. Подвійне значення може відноситися не тільки до одного слова, але також і до телескопних слів, до мовних або культурних фіксацій.

Ми взяли для розгляду процеси залежно від міри модифікації позначувального, виходячи з випадку, коли позначувальне взагалі не змінюється, щоб перейти до більш серйозної модифікації. У всіх представлених прикладах існує подвоєння значення в одному і тому ж позначувальному, проте міра семантичної схожості та відмінності між ними значно варіюється від одного засобу до іншого, від одного заголовка до іншого. Ефект, що створюється упродовж всієї інтерпретації, також змінюється. Отже, найбільш прийнятним способом у перекладі є лексичні трансформації, які опираються на реалії як тієї мови, якою перекладають, так і мови, з якої перекладають.

Найпоширенішим способом створення гри слів є гра, що ґрунтується на багатозначності слова. Редактори назв заголовків можуть використовувати семантику одиниць, граючи на таких феноменах, як полісемія, не ламаючи звукового або графічного устрою даного матеріалу, де гра будується лише на подвійному значенні одиниці. З одного боку, ми бачимо образне значення, з іншого – це буквальне значення одиниці, оновлене контекстом.

1. *Brassens casse sa pipe* – букв. *Брассен ламає свою трубку*.

В даному прикладі ми бачимо гру слів, що ґрунтується на сталому виразі *casser sa pipe* – «відкинути копита, померти», тоді як буквальний переклад – «Брассен ламає свою трубку». Цей вираз ґрунтується на подвійному значенні одиниці, при виборі одного з двох значень

необхідно підкреслити важливість фотографії, яка часто супроводжує першу шпальту газети *Libération*, особливо упродовж останніх десяти років. При взаємодії з заголовком, фотографія прискорює сприйняття того чи іншого значення. Як наприклад, для даного заголовка, де ми бачимо зображення Брассена з люлькою.

2. *Mort d'une vedette* – букв. *смерть зірки*.

При перекладі даного виразу слід звернути увагу, що в даному прикладі гра слів будується на автономній одиниці *vedete*, яка має кілька значень:

1. Гучне ім'я, центральна фігура в переносному значенні.

2. Назва марки, яка випускає пральні машинки.

Однак, крім візуального супроводу, необхідно використовувати культурні пізнання для того, щоб створити гру слів при перекладі. Це пов'язано з тим, що слово *vedette* відноситься до «матері Дені» (*Jeanne Marie Le Calvé, dite La Mère Denis*), яка стала зіркою телевізійної реклами в 70-80-х роках після того, як похвалилася якістю пральних машинок марки «*Vedette*». В даному випадку ефект, що створюється, як і в більшості випадків, створюється через прийом, коли редактор намагається вловити лінгвістичні і культурні пізнання читача й наштовхнути його на основну ідею створеного ним каламбуру.

3. *La Grenade: ça se goupille mal pour Reagan* – букв. *Гренада (державна в Карибському басейні): все сталося погано для Рейгана*.

В даному прикладі гру слів породжує зв'язок між значеннями слів *grenade* – «граната», і *goupille* – військовий термін «вставляти запобіжну чеку». У цьому виразі ми бачимо гру, де реалізується подвійне значення дієслова *goupiller*, яке можна сприймати в значенні розмовного вислову *ça se goupille mal* – букв. «усе йде погано», і у висловлюванні *goupiller une grenade* – «зачеканювати гранату».

4. *Très cher SMS* – букв. *дуже дороге СМС*.

Щодо формулювання *très cher* у прикладі, який пов'язаний з типом SMS-повідомлення, активізуються два значення в слові *cher* – «дорогий» в буквальному значенні та в переносному. Позамовні засоби також сприяють реалізації каламбуру. Наприклад, взаємодія між картинкою, мобільним телефоном, в якому написаний заголовок, і поданим текстом представляють найбільш сприйнятливий осмислення при першому прочитанні. Ці два значення анітрохи не виключають одне одного, а навпаки, вони функціонують в доскональній гармонії, оскільки йдеться радше про використання молодими людьми текстових повідомлень, що високо оцінюються, ніж про їх дороговизну.

За такого явища як омофонія, звукова ідентичність між зміщеним членом і тим, що його замінює, існує графічна відмінність. Таке

твердження є справедливим для таких слів як *mère* і *mer*, *les talons* і *l'étalon*, *pèse* і *pèze*, *point* і *poing*, *fin* і *faim* і пара *ère/air* в наступних заголовках:

5. *Palestiniens: la mer patrie* – букв. *Палестинці: рідне море*.

У даному прикладі ми бачимо гру слів, що ґрунтується на вживанні таких омофонів як *mère* – «мати», і *mer* – «море». Вираз *la mère patrie* – «рідна земля» є базою для створення каламбуру. Назва заголовка стосується посадки 4000 палестинців і Арафата, палестинського політика, на грецькі кораблі в Тріполі 20 грудня 1983 року.

6. *Le sexe dans l'étalon* – букв. *секс в жеребці*.

Гра слів будується на омофонічному звучанні слів *les talons* – «каблуки» і *l'étalon* – 1. «стандарт»; 2. «жеребець». У цьому заголовку ми бачимо прямий натяк на вислів *avoir l'estomac dans les talons* – «бути по-звірячому голодним», в той час як в статті мова йде про стандарти розведення кобил на основі фінансових підстав.

7. *Boxe: un combat qui «pèze» lourd* – букв. *бокс: боротьба, яка важить важко*.

Комічний ефект викликаний зіткненням зазначених значень, де *pèze* – арго «гроші» замінює *pèse* – «важить» (інф. *peser* – «важити»), щоб донести до читача ту інформацію, що розглянутий боксерський поєдинок коштує дорого, а саме, 600 мільйонів.

8. *Tyson: mise au poing* – букв. *Тайсон: поставлений на кулак*.

Заголовок відноситься до боксерського матчу між Майком Тайсоном і Донованом Раддоком. Відповідно до критеріїв щодо умов використання та модифікацій, даний заголовок є найбільш вдалим, оскільки використовуються такі омофони як *point* і *poing*, де слово *poing* – «кулак» замінює слово *point* у вислові *mettre au point*, що перекладається як «з'ясувати». Це пов'язано з тим, що цей матч буде також відповіддю на питання про майбутнє Майка Тайсона. В даному заголовку представлений чудовий семантичний збіг (сміслово конвергенцію).

9. *Un jour sans faim* – букв. *один день без голоду*.

Тут можна спостерігати гру слів з виразом *sans fin*, даний сталий вираз перекладається як «нескінченний», тоді в даному випадку заголовок можна було б перекласти як «нескінченний день». Таким чином, ми бачимо гру слів, побудовану на омофонії слів *fini* – *faim*, де вираз *sans faim* перекладатиметься «без голоду», що звучить як утопія і наштовхує нас на думку що «цей день без голоду до нескінченності». Однак, є такі теми, на яких накладено табу, і які не дозволяють «жартувати» з цього приводу, ось чому в цьому заголовку ми бачимо посилення на всесвітній день проти голоду (16 жовтня 2003 р.), тоді як підзаголовок свідчить про те, що «одна людина помирає від голоду кожні чотири секунди».

10. *L'air de la crise* – букв. *атмосфера кризи*.

Уже закріплений у свідомості вираз *l'ère de la crise*, що перекладається як «епоха кризи», замінено за аналогією до *air*. Завдяки контексту відбувається різка зміна смислових планів, що і породжує комічний ефект. Приклад належить до музичної індустрії. Висловлення *L'air musical* заміщає *l'ère*, відповідно, замість значення «арія», ми сприймаємо значення «епоха кризи» (економічної).

Дані заголовки є неоднорідними щодо «основи», на якій відбувається заміщення. Омофонія застосовується і щодо лінгвістичних фіксацій *mise au point* і *sans fin*, в той час як в інших прикладах тільки одна лексична одиниця, закріплена в контексті, викликає інше значення: *la mère patrie, dans le stalons, peser lourd* і *l'ère de la crise*. На синтагматичній вісі це значення вихідного слова, яке є необхідним, в той час як «звукове відображення» складається з філігранного значення вихідних одиниць. Зокрема, для заголовків 6, 7, 9 і 10, процес роздвоєння значення є цілком очевидним. Обидва значення лексичних одиниць *mère/mer, les talons/l'étalon, point/poing* і *fin/faim* однаково є зрозумілими, навіть якщо вони не знаходяться в одній площині.

Що стосується преси, то інтерпретація подвійного значення в заголовках має першорядну важливість. Таким чином, в заголовках у вигляді паратаксису (збігання), як, наприклад, в заголовках 6 і 9, діапазон новин, перероблений на макро-теми, є індикатором значення, яке необхідно зрозуміти читачеві. Інтрюзивна одиниця (непрохана) вже є зрозумілою в своєму контекстуальному значенні ще до того, як буде зрозумілим її задане значення.

Отже, у представленій лексико-граматичній формі, в яку вписано наочне зображення, інтерпретація не призводить до двозначності. Семантична частка, породжена омофонною заміною, значно варіюється, навіть якщо гра не завжди буває вільною, оскільки завжди існує причина помістити її в поточні події і/або в коментарі до газети, при цьому ігрова конотація завжди є переважаючою. За прикладом, який спостерігаємо у спотворенні прислів'їв, можна сказати про наступне: що більше схожість в синтаксисі, як в тому, що позначає, між вихідним виразом і зміщеним виразом в заголовку, то сильніше виглядає ефект, що здійснюється.

Література

1. Влахов С., Флорин С. Непереваемое в переводе. М.: Международные отношения, 1980. 343 с. 2. Le canard enchaîné [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.lecanardenchaine.fr/>. 3. Libération. Unes. Tirages photographiques professionnels. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://boutique.liberation.fr/collections/unes>.